

УДК 349

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА РОЛЬ ПРИВАТНИХ ВІЙСЬКОВИХ КОМПАНІЙ У РОЗРОБЦІ ПРОГРАМ З ПІДГОТОВКИ ПРОФЕСІЙНИХ ЗБРОЙНИХ СИЛ ТА СИЛОВИХ СТРУКТУР

*Шапіро Вікторія Сергіївна,
канд. юрид. наук,
ст. викладач кафедри кримінально-правових дисциплін
та судочинства ННІ права,
Сумський державний університет*

*Шкрумада Богдан Юрійович,
студент VI курсу ННІ права,
Сумський державний університет*

У даній статті було розкрито та проаналізовано історію створення та розвит-ку приватних військових компаній (ПВК), з'ясовано якої спрямованості існують приватні військові компанії, яку роль для державної безпеки та інтересів відіграють, як створюються та функціонують в різних країнах, кого приймають на роботу, які послуги надають та який мають статус в конкретній країні та світі.

Розкрито питання існування приватних військових компаній в Україні, наве-дено основні компанії їх роль та призначення, кий мають правовий статус, та на яких засадах створюються. Розглянуто інтелектуальну роль приватних військових компаній у розробці програм з підготовки професійних збройних сил та силових структур, наведена світова практика та перелік країн що корис-туються послугами приватних військових компаній для підняття рівня зброй-них сил і силових структур, а також розкрито інтелектуальну складову рефор-мування силового блоку та її вплив на державну безпеку тієї чи іншої країни. Досліджено роль приватних військових компаній з підготовки спеціалістів які вмітимуть поводитись з певними видами озброєння, що дасть змогу підвищити технічний та інтелектуальний рівень спеціалістів та промисловості в цілому.

Ключові слова : приватні військові компанії, інтелектуальна роль, «Omega Consulting Group», «Maritime Security Company “Albatross” Ltd», MPRI, «DynCorp», «Vega Strategic Services», реформування силових структур, найманці, миротворчі операції, «Документ Монтьрьо», ПВК в Україні.

Shapiro V. S., Shkrumada B. Yu. Intellectual Role of Private Military Companies in the Development of Programs for the Training of Professional Armed Forces and Security Agencies. These articles have been disclosed and analyzed the history and development of private military companies (PMCs) have clarified what direction there are private military companies, the role of state security and interests play as are established and operated in various countries, who take on the job, what services are provided and have the status in a particular country and the world.

Issues of existence of private military companies in Ukraine, specifies the main company, their role and purpose, cue have legal status, and on what principles are created. Considered the intellectual role of private military companies in the development of programs for the training of professional armed forces and security agencies, given international practice and the list of countries that use private military companies to raise the level of the armed forces and law enforcement agencies, and revealed the intellectual component of the reform of the power block and its effect on national security of any country. Investigated the role of private military companies for training specialists who will know how to deal with certain types of weapons that will allow to improve technical and intellectual level professionals and the industry as a whole.

Keywords : private military companies, the role of the intellectual, "Omega Consulting Group", "Maritime Security Company "Albatross" Ltd", MPRI, DynCorp, "Vega Strategic Services", to reform the security forces, mercenaries, peace support operations, "the Montreux Document", PMC in Ukraine.

У сучасних міжнародних миротворчих операціях приватні військові компанії (ПВК) поряд з контингентами національних збройних сил стають рівно-правними правовими суб'єктами. Згідно з висновками американських експертів, приватні компанії подібного типу з часом будуть грати все більшу роль у військових конфліктах, де необхідна професійна підготовка та кваліфіковані військові [2].

ПВК є як невеликі фірми, так і великі комерційні корпорації, що пропонують консультаційні та інші спеціалізовані послуги, пов'язані з вирішенням завдань в умовах війн і конфліктів. Вперше вони з'явилися під час Другої світової війни, проте геополітичні зміни, що відбулися в арміях багатьох країн після закінчення «холодної війни», привели до швидкого розвитку приватної військової індустрії [2].

В даний час існує понад 3 000 таких компаній, які пропонують свої послуги в більш ніж 60 країнах світу [4].

Війни в багатьох кутках світу сприяли зростанню числа компаній, які отримували контракти безпосередньо від міністерств і відомств США та Велико-британії, підрозділів ООН (UNICEF, UNHCR, UNDP), Всесвітньої організації охорони здоров'я (World Health Organization). Держави, міжнародні та неурядові організації, гуманітарні агентства та агентства з розвитку і навіть окремі фізичні особи можуть укладати договори з ПВК на отримання військових послуг [2].

В країнах, де функціонують ПВК, законодавство, що регулює їх діяльність, не є допрацьованим, особливо щодо дій компаній за кордоном, що веде до недостатнього над ними контролю. Для вирішення цієї проблеми пропонують-ся різні підходи, зокрема повну заборону певних видів діяльності. Проте існує точка зору, згідно якої ПВК часто виконують

необхідні функції, у зв'язку з чим держави нерідко висловлюють небажання повністю відмовлятися від такого роду послуг. У багатьох країнах заходу таких як: США, Велткбританія, та інші, діяльність та регулювання ПВК здійснюють спецслужби ЦРУ (США), МІ6 (Великобританія), які видають дозволи на створення цих компаній та контролюють їх діяльність, а держава несе відповідальність перед світовою спільнотою за їх функціонування. Крім того, висувається пропозиція створити міжнародний орган, що регулює діяльність ПВК, що означає відмову країн від повної монополії на національні збройні сили [4].

У суспільстві багатьох країн склалась хибна думка, що приватні військові компанії-це найманці убивці, на це є ряд доказів що підтверджують участь ПВК у війнах та конфліктах. Звісно дані випадки мають широке розповсюдження, але поряд з цим є ще досить багато фактів що вказують на те що ці компанії надають ряд послуг що сприяють захисту [4].

В даний час існує великий ринок послуг, які надають ПВК:

- набір особового складу для контингенту міжнародних поліцейських місій та управління ними;
- охорона посольств, нафтових полів, трубопроводів, аеропортів та інших важливих об'єктів;
- супровід конвоїв ООН в гарячих точках світу;
- навчання армій та силових структур різних країн;
- надання послуг військових перекладачів;
- розмінування мінних полів та знищення боєприпасів;
- тилове постачання військ (КВР);
- авіарозвідка;
- захист кораблів від піратів [14].

Наприклад, приватна військова компанія MPRI (Military Professional Re-sources Inc.). Ця

фірма на цілком комерційних засадах займається підбором озброєння та його закупівлею, наданням консультативної допомоги в сфері реформування ЗС та управління, займається розробкою концепцій і доктрин, вирішує оперативні та ситуаційні проблеми, проводить військові навчання та гуманітарні операції, підтримує операції за участю сил швидкого реагування. MPRІ надає свої послуги уряду Сполучених Штатів і ряду зарубіжних країн, діючи в тісній кооперації з державним департаментом, ЦРУ і Пентагоном. За програмою підготовки офіцерів резерву співробітники MPRІ зараз працюють у військових коледжах в якості викладачів [2].

Компанія MPRІ в даний час бере участь у ряді програм створення колективних сил швидкого реагування, здатних проводити «миротворчі та гуманітарні операції» на Чорному континенті. Саме в Нігерії MPRІ активно проводить військову реформу. У Грузії ця компанія здійснює підбір озброєння та його закупівлю (у тому числі підготовку і проведення угод), реформування ЗС, підготовку солдатів і сержантів, а також офіцерів об'єднаного штабу, бере участь у розробці грузинської військової доктрини, навчальних посібників, програм підготовки та проведення навчань [2].

Американська приватна військова компанія «Кьюбік ЕПП І кейшн інтер-нешнл» (Cubic Application International - CAI) також як і MPRІ співпрацює з Міністерством Оборони і об'єднаним штабом Грузії. Зусилля експертів CAI спрямовані на консультацію цих відомств, розробку планів реформ грузинських Збройних Сил, а також розробку військової доктрини Грузії. Приватна військова компанія «Хело Траст» співробітники якої займаються навчанням військовослужбовців національної армії Грузії, мінно-вибухової справи, проведенню диверсійних операцій, а також інженерної, топографічної та інших видів розвідки [13].

Компанії які зазначені вище є воєнні консалтингові компанії (military consulting companies) які спеціалізуються на наданні послуг з планування, створення, реформування й розвитку сил безпеки та оборони, зокрема органів розвідки й контррозвідки, їхньої бойової та спеціальної підготовки тощо.

Багато країн котрі розвиваються мають проблеми освоєння нових складних зразків озброєння та підготовки їхніх армій і правоохоронних органів до протидії сучасним загрозам. Відсутність відповідних фахівців у цих країнах зумовлює потребу в сторонній допомозі. До цього залучаються корпорації – виробники озброєння та збройні сили провідних країн. Однак

здебільшого надання такої допомоги здійснюється із залученням приватних військових компаній [4].

Наприклад, наприкінці 2010 р. Об'єднані Арабські Емірати підписали кон-тракт з ПВК «Reflex Responses» щодо підготовки батальйону чисельністю 800 осіб, укомплектованого іноземцями, для боротьби з тероризмом та підтримання внутрішньої безпеки країни. Вартість контракту становить 529 млн дол. США.

Приватні військові компанії розвиваються, та отримують контракти з боку держав на підготовку їх збройних сил. Ця ситуація зумовлена широкими пропозиціями на ринку військових спеціалістів. Вона сформувалася у процесі значного скорочення збройних сил західних держав, особливо країн – учасниць колишньої Організації Варшавського договору, яке розпочалося на початку 90-х рр. минулого століття і триває дотепер. За рахунок цього ПВК мають можливість отримувати високопрофесійні кадри, не витрачаючи коштів на їхню підготовку.

Наприклад, американська компанія MPRІ має дані на більш як 10 тис. офіцерів і сержантів, а компанія «DynCorp» дає роботу 23 тис. колишніх військовиків.

Де-факто ПВК існують і в Україні. Одна з найвідоміших з них – «Omega Consulting Group», створена у 2011 р. На сьогодні вона має три дочірні підприємства (у Великій Британії, ПАР і Того), через які здійснює свою основну діяльність згідно із законами відповідних держав. За наявною інформацією, компанія спроможна надавати широкий спектр спеціалізованих послуг, але на території нашої держави «не займається приватною воєнною та/або охоронною діяльністю і не набирає у свої ряди громадян України для роботи за кордоном» [15].

У 2012 р. «Omega Consulting Group» підписала Міжнародний кодекс поведінки приватних охоронних компаній (International Code of Conduct for Private Security Providers) і стала членом Британської Асоціації морських приватних воєнних і охоронних компаній [5].

До ПВК відноситься також утворену у 2011 р. компанію «Vega Strategic Services». За оприлюдненою інформацією, вона пропонує послуги з виявлення, локалізації та запобігання потенційним загрозам безпеці приватним особам та інфраструктурам у регіонах підвищеного ризику. Її представництво на Кіпрі має ліцензію цієї держави на збройну охорону морських суден і вантажоперевезень [6].

Аналогічними є компанії «Maritime Security Company “Albatross” Ltd», яка спеціалізується на охороні суден у піратонебезпечних районах, та

група компаній «Artan Group» із ширшим спектром послуг з безпеки.

Зазначені компанії реалізують свій специфічний бізнес через закордонні представництва. При цьому до роботи в них, як стверджує керівництво компаній, залучаються лише громадяни інших держав. Значний же потенціал українських спеціалістів у військовій сфері та сфері правоохоронної діяльності став об'єктом уваги іноземних вербувальників за певної підтримки комерційних фірм та окремих громадян нашої держави [7].

Особливу стурбованість викликають спроби вербування наших громадян для безпосередньої участі у воєнних конфліктах на території інших країн, що може мати наслідком їх кримінальну відповідальність за статтею 447 Кримінального кодексу України – найманство.

Дана ситуація є досить загрозливою для нашої держави, оскільки може прославити Україну з не найкращого боку перед світовою спільнотою. У деяких випадках державі вдається припинити таку діяльність. Так, зокрема, за інформацією Служби безпеки України, у 2002 р. було припинено протиправну діяльність представників однієї з іноземних компаній з вербування українців і відправки їх в Ефіопію з метою залучення до експлуатації військової авіаційної техніки та можливої участі в бойових діях. У 2004 р. притягнуто до кримінальної відповідальності громадян Греції, Пакистану та Іраку, які вербували в Україні найманців із числа військових спеціалістів – підричників і саперів для вчинення терористичних актів та участі в бойових діях в Іраку. У 2008 р. в Одеській області знешкоджено міжнародний канал вербування найманців, роботою якого керував громадянин США за допомогою громадян Ірану, Великої Британії та України. Водночас, попри всі зусилля, на сьогодні наші співвітчизники присутні в багатьох «гарячих точках» [8].

Експерти вважають, що їхня чисельність становить близько п'яти тисяч. Не маючи підтримки з боку своєї держави, більше того, інколи зазнаючи загрози притягнення до кримінальної відповідальності, вони змушені погоджуватися на значно гірші умови роботи, ніж умови для їхніх західних колег, хоча рівень наших спеціалістів не гірший ніж у закордонних.

На думку фахівців, найкращим способом розв'язання згаданих проблем було б запровадження державного регулювання та підтримки діяльності вітчизняних ПВК. Для цього слід урахувати передусім особливості відповідно-го міжнародного права та національного законодавства [11].

Починаючи з 2005 р., Робоча група Ради з прав людини ООН з питань ви-користання найманців як засобу порушення прав людини та протидії реалізації права народів на самовизначення опрацьовує проект Конвенції щодо ПВК. У 2008 р. 17 держав – членів ООН, серед них і Україна, підготували й першими схвалили «Документ Монтьєр» [1].

В Україні після набуття у 2012 р. чинності Законом «Про охоронну діяльність» створені умови для роботи приватних охоронних компаній з надання послуг з охорони власності та громадян, однак досі залишаються юридично не врегульованими питання діяльності ПВК. А отже, через прогалини в законодавстві ці компанії, керуючись принципом «що не заборонено, те дозволено», могли б надавати широкий спектр воєнних і безпекових послуг [10].

У свою чергу, Закон «Про зовнішньоекономічну діяльність» дозволяє надавати іноземним суб'єктам господарської діяльності консультаційні, маркетингові й управлінські послуги, а також послуги з навчання та підготовки спеціалістів на комерційній основі, до яких можна підвести значну частину послуг, здійснюваних ПВК.

Нагадаємо, що цей закон зобов'язує суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності отримувати від держави повноваження тільки на здійснення експорту/імпорту озброєння, боєприпасів, військової техніки та спеціальних комплектуючих виробів для їх виробництва, вибухових речовин, технологій, устаткування, установок, матеріалів та пов'язаних з ними послуг, а також інших видів продукції, технологій і послуг, які використовуються при створенні озброєнь і військової техніки або становлять державну таємницю України [14].

Слід звернути увагу й на те, що послуги ПВК з таких питань, як:

- створення, реформування та розвиток сил безпеки та оборони;
- планування та підготовка їх до застосування;
- навчання відповідного особового складу;
- застосування, обслуговування та експлуатація озброєння й військової техніки;
- матеріально-технічне забезпечення сил безпеки та оборони;
- гуманітарне розмінування;
- збройна охорона об'єктів, захист дипломатичного персоналу, окремих осіб та транспортних перевезень, не підпадають і під дію Закону «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» й

виданих на його виконання відповідних поста-нов Кабінету Міністрів України.

Використання зареєстрованими в Україні суб'єктами господарської діяльності перелічених та інших прогалін у законодавстві може залишити поза межами державного експортного контролю надання іноземним партнерам досить специфічних і вкрай чутливих послуг, що здатне завдати шкоди національним інтересам і негативно позначитися на міжнародному іміджі нашої держави [14].

Існують щонайменше два варіанти розв'язання цієї проблеми.

Перший – законодавча заборона (як у КНР) надання приватними компаніями воєнних послуг.

Є й інший варіант, до якого схиляється більшість провідних держав, ураховуючи світові тенденції в розвитку сфери надання воєнних і безпекових послуг ПВК. Це – законодавче врегулювання їхньої діяльності. Якщо обрати такий варіант, то необхідно, на нашу думку, внести зміни до відповідних законодавчих актів, якими, зокрема, передбачити перелік воєнних

послуг, котрі можуть надаватися ПВК, механізми ліцензування й контролю за їхньою діяльністю та підтримки цих компаній з боку держави, а також засади правового та соціального захисту їхнього персоналу. За яким варіантом діятиме наша держава – покаже час [12].

Наша держава має високо кваліфікованих спеціалістів та військових, що отримали багатий досвід в миротворчих операціях, та досвід в зоні проведення антитерористичної операції. Але застарілі норми у військовій сфері не дають змоги повністю використовувати наявний досвід та потенціал наших спеціалістів для захисту нашої держави та її інтересів. Для цього, на початковому етапі доцільно було б залучитись досвідом закордонних приватних військових компаній, їх технологіями та розробленими програмами з реформування які вони створили виходячи з досвід участі у багатьох «гарячих» кутках світу, де досить багато за контрактом служить і наших співвітчизників, для підвищення підготовки вітчизняних силових структур, з метою забезпечення безпеки України [2].

Використана література :

1. Документ Монтрью про відповідні міжнародно-правові обов'язки та провідні практичні методи держав, стосовно функціонування приватних військових та охоронних компаній в період військового конфлікту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.icrc.org/rus/resources/documents/misc/ihl1montreau.htm>.
2. DCAF Backgrounder. Приватні військові компанії // Женевський Центр демократичного контролю за збройними силами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dcaf.ch/content/download/34962/525141/file/bg_private-military-companies_ukr.pdf.
3. Журнал «Defense-Express» // Інтернет-сайт Defense-Express, Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.defense-ua.com>
4. Інформаційне агенство INFOLine. 31.05.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.advis.ru/php/view_news.php?id=3E9550FB-EADD-5840-901F-0023FFEB14E1.
5. Інтернет-сайт компанії «Omega Consulting Group» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://omega-consulting.com.ua/about_ru.html.
6. Інтернет-сайт компанії «Vega Strategic Services» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vega-cyltd.com/>.
7. Інтернет-сайт компанії «Maritime Security Company “Albatross” Ltd» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mscalbatross.com/>.
8. Інтернет-сайт Служби безпеки України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sbu.gov.ua/sbu/control/uk/index>.
9. Мікульонок І. О. Інтелектуальна власність: навч. посіб. / І.О. Мікульонок. - 3-тє вид., переробл. і допов. - К.: НТУУ "КПІ", 2012 р. - 238 с.
10. Міжнародний кодекс поведінки приватних охоронних компаній. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forum.milua.org/viewtopic.php?f=9&t=14126>.
11. Невелика статистика по морським ПВК [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ir-ingr.livejournal.com/883373.html>.
12. Офіційний веб-сайт Міністерства оборони України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mil.gov.ua/index.php/ua/education/appearance/rss/rss/rss/files/turn/massmedia/index.php?part=armament&lang=ua>

13. Приватні військові компанії як інструмент державної політики США. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://mil.in.ua/statti/pryvatni-viyskovi-kompaniyi-yak-instrument-derzhavnoyi-polityky-ssha>.
14. Регулювання діяльності приватних військових та охоронних компаній [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.docstoc.com/>.
15. Українці в ролі найманців. Воєнно-історичний форум «Military Ukraine» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://forum.milua.org/viewtopic.php?f=9&t=14126>.